

У разі оцінки простих проектів з обмеженим масштабом, які характеризуються короткостроковим періодом реалізації і функціонування і потребують порівняно низьких капітальних витрат, достатньо використовувати статичні моделі, які характеризує простота методу оцінки. Залежно від проектних характеристик можна застосовувати RK, RZ або ROI. Статичні моделі можна використати також у “великих” проектах (які оцінюються згідно з динамічними моделями) як інструмент, що зосереджує увагу на економічно найкорисніших елементах таких проектів (наприклад, машини або технічні пристрої, що становлять тільки одиничний елемент проекту).

Вибір моделі оцінки може також залежати від вимог інвестора, який фінансує проект. Наприклад, оцінка повинна бути основана на моделі DP або моделі MIRR – якщо інвестор має намір повторно інвестувати використовуваний капітал.

Перспективи подальших досліджень

Підкреслимо, що вибір моделі оцінки економічної ефективності залежить переважно від характеристик інноваційного проекту і щоразу вимагає індивідуального підходу і розгляду певної моделі оцінювання, яка використовується для оцінки проекту. Цей напрям можна вважати перспективним для подальших досліджень як в теоретичному, так і у практичному аспектах.

1. Nahotko S. *Efficiency and risk in innovation processes*. Oficyna Wydawnicza Ośrodka Postępu Organizacyjnego sp. z o.o., Bydgoszcz 1996. 2. Czechowski L., Dziworska K., Gostowska-Drzewicka T., Górczyńska A., Ostrowska E. *Investment Projects. Financing. Evaluation methods and procedures*. Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr, Gdańsk 1999. 3. Sierpińska M., Jachna T. *Evaluation of enterprise subject to international financial standards*. PWN, Warszawa 2004. 4. Martan L. *Investment project economic efficiency calculation (class I – static methods)*, Nowator nr 20/1992 5. Siegiel J.G., Shim J.K., Hartmann S.W. *Finance Manual*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995. 6. Kurek W. (red.), *Economic efficiency calculation in company management*. UMCS, Lublin 1998. 7. Skov N.A. *Finances and Management. American proposals for Polish private companies*. International School of Management, Warszawa 1991.

УДК 657 (057.8)

О.С. Бондаренко

Київський національний університет технологій та дизайну

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ЗАРУБІЖНІЙ ТА ВІТЧИЗНЯНІЙ ПРАКТИЦІ

© Бондаренко О.С., 2010

Виконано порівняльний аналіз вітчизняних і зарубіжних підходів до регулювання бухгалтерського обліку, узагальнено сучасні системи організації обліку та наведено їхні визначальні риси, обґрунтовано недоліки організації бухгалтерського обліку в Україні.

Ключові слова: рівні регулювання бухгалтерського обліку, системи організації бухгалтерського обліку, зарубіжний і вітчизняний досвід.

A comparative analysis of domestic and international approaches to accounting regulation is performed, the modern system of accounting is summarized their defining features are presented and deficiencies of accounting in Ukraine are substantiated in this paper.

Keywords: levels of accounting regulation, systems of accounting organization, foreign and domestic experience.

Постановка проблеми

Сучасний розвиток світової економіки характеризується поглибленням економічних зв'язків між країнами та поширеністю досвіду передових. Значною мірою це стосується механізмів управління вітчизняними підприємствами, що мають базуватися на адаптованих до ринкових умов господарювання принципах, методах, важелях. Одним з основних напрямів, що вимагає найбільшого пристосування до зарубіжної практики, є бухгалтерський облік. Це зумовлено залученням до капіталів вітчизняних підприємств іноземних інвесторів, що посилюють вимоги до якості інформації, яка формується за результатами ведення бухгалтерського обліку. У зв'язку з цим дослідження дієвих підходів до організації бухгалтерського обліку в зарубіжній практиці, а також упровадження новітніх методів регулювання, оцінки, подання інформації та складання фінансової звітності на вітчизняних підприємствах є актуальним на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теорія та практика організації бухгалтерського обліку у вітчизняній та зарубіжній практиці розвинена у працях М.Г. Чумаченка, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, Л.В. Чижевської, С.М. Галузіної, Т.Ф. Пупшиса, М.Р. Лучко, І.Д. Бенько, Л.К. Сук, П.Л. Сук та ін. Незважаючи на ґрунтовність розробок науковців, окремі аспекти регулювання та організації бухгалтерського обліку потребують подальшого дослідження. Основними з них є питання визначення рівнів регулювання бухгалтерського обліку, організації та ведення бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних вимог, обґрунтування потреб користувачів фінансової звітності, реалізації напрямів гармонізації та стандартизації.

Постановка цілей

Завдання статті полягають у порівнянні рівнів регулювання бухгалтерського обліку у вітчизняній і зарубіжній практиці, узагальненні та виділенні характерних рис сучасних систем організації бухгалтерського обліку, обґрунтуванні їхнього значення для успішної реалізації напрямів міжнародної гармонізації та стандартизації бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу

Упровадження у практику господарювання вітчизняних підприємств нових підходів до організації бухгалтерського обліку передусім вимагає дослідження низки чинників, що визначають їх функціонування. Це національні особливості, політичні та економічні зв'язки, податкова система, методи фінансування капіталу, специфіка функціонування суб'єктів господарювання, національна та корпоративна культура, рівень професійної підготовки фахівців, наукові розробки та їх впровадження у практику господарювання. Разом з цим, негативний чи позитивний характер впливу кожного з перерахованих чинників на організацію та ведення бухгалтерського обліку є наслідком дієвості важелів законодавчого та нормативного регулювання за всіма напрямками господарської діяльності підприємств.

У сфері організації та ведення бухгалтерського обліку зарубіжні країни, як правило, використовують чотири рівні регулювання. Це документи законодавчих органів, державних органів, професійних і приватних організацій, а також розробки, виконані з власної ініціативи професіоналів бухгалтерської справи. У різних країнах ступінь впливу регулювальних установ на діяльність суб'єктів господарювання є неоднаковим (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика установ, що регулюють організацію та ведення бухгалтерського обліку у зарубіжних країнах

Країна	Регулювальна установа	Принцип дії	Права членів	Призначення керівництва	Взаємодія з державними органами
Греція	Офіційна організація бухгалтерів	єдина здійснює аудиторські перевірки	діють як окрема фірма	призначає уряд	Підпорядкування
Пів-на Ірландія	Інститут дипломованих бухгалтерів	координує діяльність фахівців та якість освітніх курсів	можуть працювати у державних структурах	призначається голосуванням членів	співпраця
Італія	Національна рада фахівців та бухгалтерів	видає деякі стандарти бухгалтерської справи	контролюють діяльність бухгалтерів	призначає Міністерство юстиції	співпраця
Люксембург	Інститут ревізорів підприємств	здійснює контроль за діяльністю аудиторів	статус кваліфікованого аудитора	призначає Міністерство юстиції	підпорядкування
Іспанія	Інститут бухгалтерів і аудиторів	контролює діяльність бухгалтерів і вирішує питання їх роботи	державні службовці	призначає уряд	підпорядкування
	Асоціація іспанських бухгалтерів і чиновників	розробляє рекомендації з питань бухгалтерської справи	бухгалтери, аудиторів, вчені та інші	призначається голосуванням членів	співпраця
Швеція	Інститут професійних бухгалтерів	надає послуги з ведення документів, підготовки звітів	статус нижчої кваліфікації бухгалтера	призначає Рада з торгівлі	співпраця
	Інститут професійних аудиторів	надає послуги з аудиту, перевіряє ведення обліку	статус бухгалтера-аудитора	призначає Рада з торгівлі	співпраця

Організація бухгалтерського обліку на підприємствах України регламентується п'ятьма рівнями: 1) нормативно-правові акти вищої юридичної сили; 2) акти вищого органу в системі органів виконавчої влади; 3) положення, які затверджує Міністерство фінансів України, постанови та накази НБУ, Державного казначейства України; 4) нормативно-правові акти та методичні рекомендації Міністерства фінансів, Державної податкової служби, Міністерства статистики та інших органів виконавчої влади; 5) рішення щодо організації та ведення бухгалтерського обліку, що приймає керівництво підприємства на підставі законодавчих актів попередніх чотирьох рівнів.

Результати аналізу показують, що зарубіжний досвід ведення бухгалтерського обліку розглядається як засіб реалізації, контролю господарської діяльності та активізації людського фактора. На відміну від нього, організація бухгалтерського обліку в Україні не передбачає виділення рівня теоретиків і практиків. Це пояснюється відсутністю тісних зв'язків між державними органами, керівниками підприємств та науковцями.

Разом з іншими чинниками, які мають різний характер впливу на діяльність вітчизняних і зарубіжних підприємств, нормативно-правове регулювання бухгалтерського обліку визначає його зміст як системи. Системи обліку відрізняються організаційною будовою, складом, кількістю об'єктів та суб'єктів, видами і силою взаємозв'язків об'єктів і суб'єктів, рівнем семантичної узгодженості облікової інформації, сферами дії, характером взаємодії із зовнішнім середовищем [2, с. 133]. Тому в сучасних умовах виділяють шість систем організації бухгалтерського обліку: 1) британо-американську (англосаксонську) [7, с. 21] або англо-американську [2, с. 137], [9, с. 3]; 2) континентальну [7, с. 21], [9, с. 3] або франко-німецьку [7, с. 21]; 3) південноамериканську [7, с. 21], [9, с. 3–4]; 4) змішану [7, с. 21]; 5) ісламську [7, с. 21], [9, с. 4]; 6) інтернаціональну [7, с. 21]. Кожна система характеризується певним комплексом показників. До найістотніших з них доречно зарахувати стандарти бухгалтерського обліку, план рахунків бухгалтерського обліку, облікову політику, форми первинних документів і облікових реєстрів.

Англо-американська застосовується у Австралії, Багамах, Беніні, Бермудах, Ботсвані, Венесуелі, Ірландії, Великобританії, Кіпрі, Домініканській республіці, Ісландії, Мексиці, Гонконзі, Індії, Нідерландах, Ізраїлі, Канаді, США, Мексиці, Пакистані, Ямайці, Колумбії. До її визначальних рис доцільно зарахувати: 1) високий професіоналізм як бухгалтерів, так і користувачів; 2) орієнтування обліку і звітності на потреби приватного власника; 3) мінімальний ступінь регламентації; 4) відображення господарських операцій за ціною на момент угоди; 5) використання принципу обліку за первісною вартістю; 6) відсутність загальноприйнятих національних планів рахунків; 7) професійне регулювання, 8) розвинений ринок цінних паперів. Зазначимо, що В.М. Костюченко, систематизуючи облікові системи кожної країни за показниками гнучкості, прозорості, фондового ринку, бухгалтерської професійності, користувачами [3, с. 179], обґрунтовує, що Велика Британія має найгнучкішу і найпрозорішу систему обліку, для якої найважливішими є бухгалтерська професія і фондовий ринок.

Франко-німецька система використовується в Австрії, Італії, Німеччині, Бельгії, Норвегії, Швейцарії, Греції, Португалії, Швеції, Єгипті, Франції, Японії, Алжирі, Люксембурзі, Іспанії, Камбоджі, Туреччині, Фінляндії, Гвінеї, Данії. Визначальними рисами такої системи є: 1) наявність тісних зв'язків з банками; 2) орієнтування на задоволення потреб кредиторів, податкових чи інших органів державної влади; 3) низький рівень зацікавленості в учасниках ринку цінних паперів; 4) жорсткий ступінь регламентації; 5) наявність централізованого плану рахунків; 6) істотні відмінності у практиці обліку країн. Зазначимо, що найменш консервативну і найгнучкішу і прозору систему обліку мають Норвегія, Швеція, Фінляндія, Данія [3, с. 179].

Південноамериканська система функціонує у Аргентині, Болівії, Парагваї, Перу, Чилі, Еквадорі, Гватемалі, Сальвадорі, Гондурасі, Нікарагуа. Визначальними рисами цієї системи організації бухгалтерського обліку є: 1) уніфікація принципів обліку; 2) застосування єдиних способів обліку; 3) коригування звітності на темпи інфляції; 4) законодавчий ступінь регламентації; 5) орієнтування на потреби державних органів щодо поповнення дохідної частини бюджету.

Змішана система застосовується в Албанії, Болгарії, В'єтнамі, Естонії, Латвії, Литві, Хорватії, Польщі, Румунії, Сербії, Росії, Україні. Визначальні риси такої системи доволі складно визначити, оскільки залежно від специфіки державного регулювання окремої країни вона досить часто поєднує в собі риси як британо-американської, так і континентальної систем.

Ісламська система функціонує у країнах Близького Сходу. Її визначальними рисами є: 1) високий рівень впливу релігії; 2) оцінка активів і зобов'язань за ринковими цінами; 3) надмірний вплив регулювальних органів; 4) заборона отримання фінансових дивідендів.

Інтернаціональна система виділяється науковцями останніми роками, що зумовлено розвитком процесів інтеграції та глобалізації. Її визначальними рисами є застосування; 1) загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку та 2) міжнародних стандартів бухгалтерської звітності. Організація бухгалтерського обліку за такою системою забезпечує найбільшу дієвість елементів методу бухгалтерського обліку завдяки створенню єдиних вимог для підприємств різних країн. Однак її формування є доволі складним процесом через наявність у різних країнах світу неоднакових важелів державного та нормативного регулювання.

Відповідно до зазначених систем сформовано три міжнародні плани рахунків бухгалтерського обліку: Європейського Союзу, Африканського Союзу, Британо-американської облікової системи. План рахунків ЄС ґрунтується на міжнародних і національних стандартах і законах. Основними особливостями є те, що він встановлює єдині норми та вимоги для країн ЄС за кожною статтею балансу та звіту про прибутки і збитки, враховує вимоги Торговельного кодексу, передбачає організацію обліку з урахуванням форм власності, видів підприємств. План рахунків Африканського Союзу покликаний задовольняти всіх користувачів облікової інформації за допомогою використання сучасних засобів обробки інформації. Щодо країн, які застосовують план рахунків британо-американської облікової системи, то кожна фірма розробляє власний план рахунків.

Враховуючи те, що Україна прямує до світового економічного простору, організація бухгалтерського обліку на вітчизняних підприємства також передбачає використання планів рахунків підприємств і організацій, малих підприємств, бюджетних установ, комерційних банків, центрального банку, які сформовані на загальноприйнятих принципах бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Однак в організації бухгалтерського обліку України обмежена альтернатива самостійного вибору складових організації бухгалтерського обліку, зокрема, бюджетні установи не можуть вибрати іншої форми його ведення, крім меморіально-ордерної, малі підприємства можуть використати тільки один план рахунків, який не містить класів 8 і 9, у затверджених формах фінансової звітності підприємства не можуть змінювати кількість і наповненість статей.

Висновки

Узагальнюючи результати виконаних досліджень, доцільно зазначити, що врахування охарактеризованих рівнів регулювання бухгалтерського обліку, визначених ступенів їх регламентації та обґрунтованих особливостей функціонування систем бухгалтерського обліку у вітчизняній і зарубіжній практиці є основою для подальшої успішної реалізації заходів щодо забезпечення його гармонізації і стандартизації.

Перспективи подальших досліджень

Подальші дослідження будуть скеровані на пошук раціональних напрямів реалізації гармонізації та стандартизації бухгалтерського обліку, а також забезпечення ефективності організації та ведення бухгалтерського обліку на підприємствах України.

1. Бутинець Ф.Ф. *Історія розвитку бухгалтерського обліку. Ч. 1: Навч. посіб. для студентів спеціальності 7.050106 "Облік і аудит". Житомир: ЖІТІ, 1998. – 928 с.* 2. Галузіна С.М., Пупішис Т.Ф. *Международный учет и аудит. – СПб.: Питер, 2006. – 272 с.* 3. Костюченко В.М. *Аналіз факторів впливу на розвиток систем бухгалтерського обліку країн ЄС // Бухгалтерський облік, аналіз та аудит в епоху глобальних змін: тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф.: Київ, 23 жовтня 2009 р. – К.: КНЕУ, ФПБАУ, 2009. – 582 с.* 4. Лучко М.Р., Бенько І.Д. *Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навч. посіб. – К.: Знання, 2006. – 311 с.* 5. МСБО 2000 / Пер. з англ. за ред. С.Ф.Голова / – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2000. – 1272 с. 6. *Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку // ЛІГА Бізнес Інформ. – 2009 р.* 7. Сук Л.К., Сук П.Л. *Організація бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: Каравела; Піча Ю.В., 2009. – 624 с.* 8. Чижевська Л.В. *Бухгалтерський облік як професійна діяльність: теорія, організація, прогноз розвитку: Монографія. – Житомир: ЖДТУ, 2007. – 528 с.* 9. *Классификация моделей бухгалтерского учета / Школа проф.б. – № 21–22 (22). – 1.12.2003. – С. 3–5.*